

חיי דעת

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללימוד • לרעות • להחכים

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת | מרכז ללימודי הלכה

בגליון השבוע

עלון מס' 86

מלאכת לש

אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להוועץ במורה הוראה.

חזיני שבת

מלאכת לש

ענינה של מלאכת לש היא נתינת מים או שאר משקין לתוך קמח ועשייתם "עיסה". ראשית נכתוב בזה כמה כללים ולאחר מכן נביא בעז"ה כמה שאלות למעשה.

א. בגמרא מסכת שבת (דף י"ח ע"א) מבואר, שיש מחלוקת תנאים אם יש איסור לש רק בגיבול המים עם הקמח לעיסה, או גם בעצם נתינת המים בתוך הקמח. שדעת "רבי" שיש איסור אף בנתינת המים לתוך הקמח לבד, ודעת "רבי יוסי ב"ר יהודה" שרק בגיבול יש איסור מן התורה. אולם אף לדעת רבי יוסי יש עכ"פ איסור דרבנן בנתינת המים לתוך הקמח משום שחששו שמא יבוא לגבל. (ביאור הלכה סי' שכ"ד ד"ה אין).

להלכה: רוב הראשונים פסקו כרבי יוסי ב"ר יהודה שאין איסור מדאורייתא בנתינת המים לקמח בלא הגיבול אלא רק מדרבנן, אבל דעת ספר התרומה לפסוק כרבי שיש איסור מדאורייתא אף בנתינת המים לקמח לבד. ובשו"ע (סי' שכ"א סעיף ט"ז) הביא את דעת רוב הראשונים בסתם ואח"כ הביא את דעת ספר התרומה בשם י"א (וסתם וי"א הלכה כסתם). אולם כתבו הפוסקים שנהגו להחמיר כדעת ספר התרומה (שו"ע הרב סי' שכ"ד סעיף ג', ומ"ב סי' שכ"ד ס"ק י"א, ועוד עיין דרכי משה סי' שכ"ד ס"ק א', וחיי אדם כלל י"ט סעיף א').

ב. עוד מבואר בגמרא מחלוקת אביי ור' יוסף, בדבר שאינו בר גיבול [פירוש: דבר שלא נעשה עיסה אחת ע"י הגיבול כעיסת קמח ומים, אלא רק מתאסף ומתקבץ על ידו כגון עירוב אפר במים]

אם יש בו איסור מן התורה בנתינת המים לבד לכו"ע, או שגם בזה נחלקו רבי ורבי יוסי ב"ר יהודה.

ולהלכה כתב הביאור הלכה (סימן שכ"ד סעיף א' ד"ה אין), שדעת רב הראשונים לפסוק שיש בזה איסור מן התורה לכו"ע. אבל החזו"א (סימן נ"ו ס"ק ג') כתב שאין מוכרח מהראשונים שפסקו כן, ואדרבה נראה לדינא שהלכה שאף בזה נחלקו רבי ור"י ב"ר יהודה, ותלוי בשיטות הראשונים הנ"ל אות א' אם פוסקים כרבי או כר"י ב"ר יהודה.

ג. ישנו חילוק בדין מלאכת "לש", בין כשעושה בלילה עבה לבלילה רכה, שבלילה רכה הקילו בכמה דברים יותר מבלילה עבה (עיין שו"ע שכ"א סעיף י"ד). וטעם הקולא בבלילה רכה, משום שהיא אינה אסורה אלא מדרבנן ולא מן התורה (עיין חדושי הר"ן על הגמ' שבת דף קנ"ו ע"א, ובחזו"א סי' נ"ח ס"ק ב').

ד. באופנים מסויימים התירו חז"ל לישא ע"י שינוי [אע"פ שבשאר מלאכות (פרט למלאכת טוחן וכפי שנתבאר לעיל) אסרו חז"ל עשיית מלאכה אפילו בשינוי]. וב' שנויים נאמרו בזה:

א. שינוי בסדר נתינת המשקה לתוך הקמח [או חומר אחר אותו רוצים לגבל], דהיינו שאם רגילים ביום חול לתת קודם את הקמח ואח"כ את המים, עכשיו ישנה וייתן קודם את המים ואח"כ את הקמח, וכן להיפך.

ב. שינוי בגיבול, דהיינו שלא יערבב את הקמח עם המים כדרכו בחול, אלא ישנה

בזה, או ע"י עירוב בשתי וערב [לאורך ולרוחב הכלי], פירוש - שיכניס את הכף ויעביר אותה פעם אחת שתי ופעם אחת ערב, ויוציא את הכף בין העברת השתי לערב, וכן יעשה הלאה כפי הצורך, או ע"י נענוע הכלי, או יערב באצבעו. [ויש עוד סוג שינוי של גיבול "מעט מעט", ועיין בזה בשו"ע סי' שכ"א סעיף י"ד ומ"ב שם, וביאור הלכה שם ד"ה שמא, וחזו"א סי' נ"ח ס"ק א' ב].

ומבואר בפוסקים שהשינוי בסדר נתינת המשקה לקמח אינו מועיל במקרה שאיסור נתינת המים לקמח הוא מדאורייתא, והיינו בעושה בלילה עבה האסורה מן התורה ולפי שיטת רבי (שהובא לעיל) הסובר שיש איסור תורה בנתינת המים לקמח לבד גם בלי הגיבול. והטעם, מפני שזה אינו שינוי כל כך בכדי להתיר איסור דאורייתא.

ומעתה עולה, שהבא להכין בלילה רכה יכול לעשותה ע"י שינוי, שהרי איסור עשיית בלילה רכה אינו אלא מדרבנן. אבל בהכנת בלילה עבה, לפי מה שהבאנו לעיל בשם הפוסקים שנהגו להחמיר כשיטת רבי שיש איסור מן התורה בנתינת המים לקמח לבד בלי הגיבול, לא יועיל שיעשה בשינוי כיון ששינוי בסדר נתינת המים אינו מועיל בזה, ולא מצינו שינוי אחר שיועיל בזה.

אולם במקרים מסויימים כתבו שאין צריך לחשוש לשיטת רבי הנ"ל, ואפשר להקל שאין בנתינת המים לבד איסור מן התורה, וממילא במקרים אלו שוב יועיל עשיית הבלילה בשינוי, ויתבאר להלן אי"ה.

הלכות שבת - המשך

אדרבה הוא מדלל אותה, וזה היפך פעולות הלישה שענינה דיבוק החומרים זה לזה, ובכל אופן יזהר שלא לערבב בכח מפני שזה נראה כלישה. (ביאור הלכה סי' שכ"א סעיף ט"ו ד"ה יכול, וע"ע חזו"א סי' נ"ח ס"ק ז).

ומעתה סלט ששהה זמן רב וצפו בו הנוזלים, מותר לחזור ולערבו עם הנוזלים, משום שהסלט כבר נלוש היטב קודם השבת והנוזלים מדללים אותו יותר. אך יזהר שלא לערבב בכח, שלא יהא נראה כלישה.

וכמו כן, חמאת בוטנים או אגוזים שצף השומן על גביהם וכל כדומה לזה, מותר לחזור ולערבבם, כנ"ל. (שש"כ פ"ח הערה כ"ב בשם הגרש"ז א"צ"ל, ועיי"ש שמתיר זאת אפילו בנעשית החמאה יותר עבה מחמת כף).

היא נעשית עבה יותר. (שש"כ פ"ח סעיף כ"ו) ואם מכין את הטחינה מערב שבת, ובא בשבת להוסיף לה מים ולדללה מותר. משום שבאופן שה הוספת המים אינה מדבקת את העיסה יותר אלא אדרבא מדללת אותה וזו הפיך פעולת הלישה. אולם בכ"א יש להזהר שלא לערבב בכח מפני שזה נראה כלש (חוט שני פרק י"ג).

ויש אומרים שבכ"א מותר להכין טחינה בשבת, אע"פ שבתחילת עירוב המים היא נעשית עבה יותר, משום שאין לו ענין בדיבוק גרגירי הטחינה יותר, אלא רצונו בדילול הטחינה שנעשית בהמשך פעולת הערבוב. אלא אף לשיטה זו צריך שיעשה את הגיבול בשינוי כגון שתי וערב כמו שיתבאר להלן, או באצבעו (ספר שבת בשבתו פרק י"ג סעיף ט"ז והערה 23 עיי"ש).

בעשיית בלילה רכה האם צריך גם שינוי בסדר נתינת המים וגם שינוי בגיבול?

הפוסקים נחלקו אם אחר שעשה שינוי בסדר נתינת המים לקמח צריך לעשות גם שינוי בגיבול. וכתב המ"ב (סי' שכ"א ס"ק נ"ז) שטוב להחמיר כשיטת הפוסקים שצריך לשנות גם בגיבול. אבל בחזו"א (או"ח סי' נ"ח ס"ק ב' ד"ה ומשמע) נראה שמיקל בזה.

מהי בלילה עבה ומהי בלילה רכה?

כתב החזו"א (שם ס"ק ט') שבליילה רכה היא בלילה שאפשר לערותה מכלי אל כלי, ובלילה עבה היא סמיכה יותר שאינה נשפכת מהכלי. אבל ודאי שטם זוהי בלילה רכה כל כך עד שטינה אלא כמים עכורים בלבד, אין בזה שם לישה כלל.

סלט ששהה זמן רב וצפו בו הנוזלים, האם מותר לחזור ולערבו?

עיסה שנלושה ונתגבלה היטב קודם השבת, מותר להוסיף לה מים בשבת ולערבה. והטעם, משום שעירוב המים בעיסה אינו מוסיף לגיבול העיסה אלא

האם מותר להכין טחינה בשבת?

י"א שאסור להכין טחינה בשבת דהיינו שאסור לערבב מים בטחינה הגולמית. ואע"פ שסוף הדבר שנעשית הבלילה רכה אסור, כיון שבתחילת עירוב המים בטחינה

מרכז למודי דעת

מהיום תוכל לשלב למודי הלכה בתוך סדר היום העמוס שלך. הצטרף עוד היום לשעורי ההלכה מבית למודי דעת הנשלחים לאלפי בתים בארץ ובעולם ומביאים את הלומד לרמה גבוהה בידיעת הלכה.

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והיתר, שבת, עירובין, נדה, מקוואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות ברבנות.
- מוכר לשנת שבתון